

Paras argumentti jää voitolle

Haastattelussa (4.3. 2011 kaupungintalolla, haastattelija Vesa Talvitie) apulaiskaupunginjohtaja, psykologi Pekka Sauri

HEPSY-juhlanumero 30 vuotta

Helsingin psykologiyhdistys ry:n jäsenlehti 1/2011, s. 16-21.

VT Sinut tiedetään poliitikkona joka on peruskoulutukseltaan psykologi, mutta edes psykologiipiireissä ei kuitenkaan tunneta vuonna 1990 valmistunutta väitöskirjaasi. Sen luettuani ajattelin – tämä ei ole tähän tilanteeseen liittyvää imartelua – että suomalainen psykologian filosofia on tässä kohtaa menettänyt politiikalle aika paljon. Kuvittelisin että oman taustani pohjalta pystyn arvioimaan väitöskirjaasi aika hyvin, ja minusta se puolustaa edelleen hyvin paikkansa. Tarkastelet siinä psykologian tieto-oppia ja olemusta Jürgen Habermasin, Adolf Grünbaumin ja Rom Harrén ajattelua vasten. Tämän luonteinen tutkimus edellyttää välttämättä aika voimakkaita intohimoja psykologiaa kohtaan. Kerrotko miten päädyit tutkimaan tätä aihetta ja ylipäättään psykologiksi.

PS Pitkä ja monimutkainen tarina, mutta psykologia valikoitui sellaisen negatiivisen check-listin kautta. Keskikoulussa, eli nykyään suunnilleen peruskoulun yhdeksännellä meillä oli ammatinvalinnan ohjausta. Minulle se ei ollut sillä tavalla relevanttia kun olin menossa lukioon, mutta aloin kuitenkin miettiä että minne menen lukion jälkeen opiskelemaan. Meille jaettiin sellainen kirja jossa oli suunnilleen kaikki mahdolliset ammatit, aakkosjärjestyksessä, ja ryhdyin tekemään karsintaa. Vedin yli sellaiset ammatit jotka ei missään tapauksessa tulisi kysymykseen, ja psykologi jäi sitten jäljelle. Sen jälkeen olen sitten seurannut tätä reittiä aika systemaattisesti. Kun pääsin ylioppilaaksi 31. toukokuuta vuonna -73, eli mun 19-vuotissyntymäpäivänä, niin jo seuraavana maanantaina olin kesäyliopistossa täällä Helsingissä suorittamassa psykometriikan alkeita. Siitä sai lisäpinnnoja tai oli jotenkin hyötyä pääsykokeen suhteen, ja se psykometriikka olisi sitten jo suoritettu. Juhannukseen mennessä olin suorittanut kurssin ja heinäkuun puolessa välissä oli pääsykokeet. 640 hakijaa, kaksitoista otettiin. Jälkeenpäin olen ajatellut että jos olisin tiennyt kuinka vähän hyväksytään sisään olisin varmaan jännittänyt aika paljon, mutta nyt otin aika rennosti.

VT Ketä silloin oli laitoksella opettajina?

PS R. Olavi Viitamäki oli laitoksen johtajana. Lauri Rauhala, joka oli paras opettaja mitä silloin oli, Liisa (Keltikangas-)Järvinen, psykometriikassa ja metodologiassa oli Pekka Korkala.

VT Oliko sinulla enemmän mielessä psykologin ammatti vai psykologia tieteenalana?

PS En mä silloin varmaan edes ajatellut asiaa, psykologia ammattina tai tieteenä oli samaa viidakkoa. Opiskelin aika nopeasti, kuusi lukukautta ja olin kandi, ja kun jätin gradun rupesin heti tekemään lisensiaattityötä.

VT Olit sitten Hyksin psykiatrian klinikalla, eli Lapinlahdessa 75-76?

PS Joo, olin siellä amanuenssina, ja sitten kun pyysivät jäämään pakollisen harjoittelun jälkeen olin

siellä yhteensä noin kaksi vuotta. Tein testauksia, kirjoitin lausuntoja ja muuta.

VT Oliko sinulla silloin jo samoja ajatuksia mielessä kuin tuossa väikkärissä?

PS Ei, ei. En tiennyt siihen aikaan vielä mitään niistä asioista. Psykologia oli minulle... miten sen sanois... perustui sellaiseen naiviin realismiin että psykologia on tiede siinä missä mikä muutkin. Mutta vuosien varrella se alkoi murentua, ja tuli sellainen tilanne että tämä asia – psykologian tieto-opillinen perusta – mun on pakko itselleni selvittää.

VT En tiedä miten asia oli silloin, mutta nykypäivän rivipsykologi ja psykologian opiskelija ei tiedä mikä on psykologian tieto-opillinen perusta. Miten aloit tätä asiaa miettimään?

PS Lauri Rauhala nosti tämän kysymyksen framille ja siitä jäi ikkuna auki. Mutta tässä vaiheessa minulla oli luovuuden psykologia gradun aiheena. Nää mun gradut ja lisensiaattityöt on... ihan potaskaa, ei ne ole minkäänlaisia kontribuutioita psykologiaan.

VT Mutta väitöskirjasi, kun luin sen niin ajattelin että se on nykyäänkin, kaksikymmentä vuotta myöhemmin, ihan kuranttia tavaraa.

PS Minäkin kattelin sitä vähän tätä varten ja se näytti että on ihan kuranttia tavaraa. Sehän lähti siitä, että sain ison stipendin Lontooseen. Tein siinä väärän valinnan. En katsonut niinkään yliopistoa vaan etsin sellaisen professorin, joka harrasti näitä asioita. Tältä pohjalta menin länsi-Lontoossa sijaitsevaan Brunelin yliopistoon. Minulla oli edelleen aiheena luovuuden psykologia, mutta väitöskirjaa tehdessä se... ikään kun luhistui, koska muodostui vääjämättömäksi selvittää psykologian tieto-opillinen pohja ennen kun pystyn tekemään mitään ikään kuin empiirisestä psykologiasta. No, sitten hylkäsin alkuperäisen aiheen ja väitöskirja lykkääntyi vuosia kun aloitin uudestaan. Sain sitten Oxfordista ohjaajan tähän aiheeseen, Rom Harrén, joka on nykyään Helsingin [yliopiston] kunniaohtori. Harré on Klaus Helkaman, sosiaalipsykologian emeritusprofessorin, kavereita, mutta tämä yhteys tuli Englannin kautta. Olin alkanut lukea Harrén kirjoja, ja oli todellinen bingo että suostui ohjaamaan minua.

VT Menit Englantiin -79, eli olit tuolloin 25-vuotias, ja 82-90 teit "toista" väitöskirjaasi, mikä on tällaiseen aiheeseen aika realistinen aika.

PS Se on aika realistinen aika.

Kirjoitin väitöskirjan lopullisen version kolmessa viikossa. 1980-luvulla tietokoneet oli uusi asia ja siihen aikaan oli pinnalla tämmöinen juttu, että ihmiset valitti että ne on allergisia tietokoneen näytön säteilylle, ja tätä pidettiin huuhaana. No, mulla joka tapauksessa lähti nahka naamasta kun sen kolme viikkoa istuin päätteen ääressä melkein yötä päivää. Se saattoi olla tietysti pelkkää stressiä, mutta kyllä mä aloin ajatella että olisikohan tässä sittenkin jotain perää. Joka tapauksessa olin ihan tiltissä sen jälkeen, varmaan isoin tuollainen työn puristus mitä olen ikänä tehnyt.

VT Kun luin väitöskirjasi tietäen että sitä ei ole oikein mistään saatavilla [P.S.:n sihteeri toimitti siitä kopioidun version], ja kun siitä ei löydy edes vuosilukua että voisi viitata teokseen, kehitin sellaisen teorian että väitöskirjan valmistuessa asia oli mielessäsi ohi, ja olit siirtynyt politiikan puolelle. Onko sinulla tämän jälkeen mitään tieteellistä psykologista kirjoitusta?

PS Ei ole.¹ Mutta mikäs versio sulla on väitöskirjasta? Aha, tuohan ei ole edes se alkuperäinen kansilehti. Väitöskirjan nimi on *The production of psychological knowledge as communicative*

1 Haastattelun jälkeen muistaa olleensa mukana muutamassa yhteisjulkaisussa.

interaction ja tarjosin sitä parille amerikkalaiselle kustantamolle tuolla nimellä *You know what I mean*. Kun ne ei ottanut julkaistavakseen niin tämä asia jäi. Tässä kävin niin että ikään kuin selvitin tämän asian itselleni, ja sen jälkeen minulla ei ollut enää yllykettä viedä sitä eteenpäin. Olen edelleenkin sitä mieltä [mitä väitöskirjassa esitin] ja tavallaan koko loppu... kArriäärini, myös poliittinen toiminta on perustunut sille. Olisin ihan hukassa ilman sitä.

VT Miten sanoisit tiivistetysti tuon perustan?

PS Todellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa ja paras argumentti jää voitolle. Piste. Muuta ei ole. Tämä on isompaa kuin mikään muu, ja sulkee sisäänsä kaiken muun. Luonnontieteetkin, sillä argumentaatiollahan nekin etenee. Totta kai me voidaan ajatella että mutta onhan kuitenkin tuolla jossakin oikea todellisuus, mutta kerro mulle, mikä se mahtais olla. Että tavallaan isoin mahdollinen todellisuus on tässä näin.

[Valot sammuvat yht'äkkiä, haastattelija luulee kaupungintalolle tuleen sähkökatkon. Pekka Sauri nousee mitään puhumatta seisomaan, nostaa kätensä ylös, ja valot syttyvät. Mutisee istuutuessaan "...liikkeentunnistin", ja haastattelu jatkuu kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan.]

VT Tää [väitöskirja] on aika Wittgensteinia ja G. H. Von Wrightiä, johon sinulla oli kai yksi viittaus ja Wittgensteiniin muutama...

PS Joo, tää on ihan Wittgensteinin jatkoa ja alkuun oli tarkoitus laittaa ikään kuin johdatukseksi "Wittgenstein-paketti", ja jos olisi ollut enemmän aikaa niin olisin varmaan tehnytkin niin. Wittgenstein on tässä enemmän rivien välissä kuin riveillä.

VT Väitöskirjan perusteeseen voisi ehkä tiivistää niin, että tämmöinen "investigator", josta puhut – esimerkiksi terapeutti tai psykologi joka testaa – ei voi itekseen luoda pätevää psykologista tietoa vaan se edellyttää aidon dialogin näiden kahden ihmisen välillä.

PS Kyllä. Jos tulkitaan toisen ihmisen käyttäytymistä niin siinä täytyy päätyä yhteisymmärrykseen, muuten tulkinta ei ole validi. Tämä edellyttää tietysti tietynlaista psykologian rajausta, neuropsykologia on eri juttu.

VT Minusta psykologien testauksen kohdalla ollaan menossa tuohon suuntaan mitä esitit. Jonain minunkin muistamanani aikana testaus ja sen tulokset oli jotain sellaista, jonka ei varsinaisesti katsottu kuluvan testattavalle vaan enemmänkin hoitotaholle. Satun tietämään että Suomessa on juuri nyt meneillään useitakin projekteja, joissa mietitään kuinka testaus ja sen tulosten pohdinta olisi mahdollisimman pitkälle testattavan ja testaajan yhteistoimintaa. Mitä teesisi pohjalta voi sanoa että mitä yliopistosta valmistunut psykologi osaa ja voi tehdä mitä valistunut maallikko ei osaa – eli mitä yliopistossa pitäisi opettaa?

PS Psykologin toiminta perustuu kokemukseen, siihen että hän on ollut tekemisissä lukuisten ihmisten kanssa. Mutta mitä minusta pitäisi koulutuksessa korostaa on vuorovaikutus, että ne merkitykset jota toisen käyttäytymisen taustalla on, mitkä motivoi häntä, piirtyisivät vuorovaikutuksessa esiin. Ja vaatii tietysti jotain osaamista että ne tulee esiin.

VT Lukeudutko jonkin terapeutin koulukunnan kannattajiin? Sovelsitko Yölinjan keskusteluissa jotain terapiatekniikkaa tai -tekniikoita?

PS Yölinjaa on tietysti pidettävä lyhytterapiana, eikun ratkaisukeskeisenä, ratkaisukeskeisenä

terapiana. Minulla oli siinä aika yksinkertainen toimintatapa. Lähtökohtana oli että ihminen soittaa ja kertoo että hänellä on suunnilleen kaikki pielessä. Minä sitten kyselen että mitkähän kaikki on pielessä, ja keskustelussa ilmenee ettei suinkaan kaikki ole pielessä vaan vain joitakin asioita. Siinä sitten koetetaan hahmotella miten niiden asioiden kanssa voitaisiin päästä eteenpäin. Useinhan ongelmiin kytkeytyy myös jonkinlainen stigma, ja itse asiassa sen stigman merkitys on monesti suurempi kuin itse ongelman. Yölinjan idea tietysti oli se, että kukaan ei ole tilanteensa kanssa yksin – että kaikillahan meillä on ollut omat kriisimme ja vastoinkäymisemme, eikä se niin kamalan poikkeavaa tai epänormaalia ole. Pitää asettaa pieniä tavoitteita, ja kun on yhden riman ylittänyt vaikka kuinka matalalta, sitten voi nostaa rimaa taas vähäsen. niitä kai sanotaan onnistumisen kokemuksiksi.

Se, että olen itse harjoittanut ratkaisukeskeistä terapiaa ei tarkoita että väitöskirjani ajatukset jotenkin rajautuisivat tuon terapiamuodon alueelle. Johtopäätökseni että psykologinen tiedonmuodostus tapahtuu vuorovaikutustilanteessa ihmisen merkitysulottuvuuksia tutkimalla koskee kaikkia terapiakoulukuntia.

VT Kun terapiakoulukunnat selittävät menetelmänsä tehoa kukin omalla tavallaan, sinä voit aina huomauttaa että joka tapauksessa se terapia tavallaan "lepää" aina kielellisen vuorovaikutusprosessin "päällä".

Väitöskirjastasi ja myöhemmistä teksteistäsi voi aavistella, ettet ollenkaan pidä ajatuksesta että jokin yläpuoliseksi jostain syystä katsottu taho määrää tai määrittää alempana olevia. Käymme nyt tätä keskustelua kaupungintalolla apulaiskaupunginjohtajan huoneessa ja sinulla on tuo titteli, jonka myötä olet kaupungin korkeimpia päättäjiä ja vallankäyttäjiä. Miten tässä nyt näin kävi?

PS No näin kai tavallaan pitikin käydä. tein poliittisen urani lähinnä helsingin kunnallispolitiikassa, ja tämä homma on sen päätepiiste. On siihen tarvittu onneakin. Olen ollut sopivassa paikassa sopivaan aikaan, ja ehkä olen myös ollut aika kärsivällinen.

VT Olet kuitenkin esimies, joka joutuu edustamaan työnantajaa ja sanomaan ja tekemään asioita joista ei pidetä. Ylipäätään me ihmiset ollaan nuorena enemmän vallankäytön kohteina ja vastustetaan sitä, ja sitten vanhempana taas usein puolustamassa vallankäyttöä. Eikö nuorena muodostamasi demokraattisen keskustelun ideaalin ja nykyisen tehtäväsi välillä kuitenkin ole merkittäviä jännitteitä?

PS Tässä työssä toteutetaan kaupunginvaltuuston strategisia ratkaisuja. Vastuualueellani on noin 7500 työntekijää, joilla kaikilla on tärkeä tehtävä kaupungin pyörittämisessä. Minä en tietysti itse mene ajamaan raitiovaunua tai sammuttamaan tulipaloja vaan koitan tarjota ikään kuin leveämmät hartiat avuksi kun tarvitaan hallinnollista vipuvartta asioiden eteenpäinviemiseksi.

No, kerran kuitenkin huomasin tuossa kaupungintalon kulmalla että suojatien eteen oli muodostunut valtava vesilammikko, ja ihmiset joutuivat kiertämään kaukaa kadun yli päästäkseen. Mietin, että jos soitan tästä rakennusvirastoon niin asian hoitamiseen voi mennä jonkin verran aikaa. Niinpä lainasin sitten autonkuljettajilta petkeleen, jolla hakkasin jäät pois sadevesikaivon päältä. Tästä kävi tietysti käry, kun joku talon huoltomies huomasi minut ja siitä sitten kuulemma käytiin keskustelua niiden sähköposteissa, en tiedä missä sävyssä.

VT Ajattelit siitä asiasta tosiasiallisesti mitä tahansa, niin kun tuon tittelin kanssa soitat jonnekin viraston yksikköön, siellä syntyy luultavasti aika kalabaliikki ja ne singahtaa kiireellä hoitamaan asiaa kun oikein apulaiskaupunginjohtaja puuttuu asiaan. Vaatisi yksilön johtajalta aika paljon sanoa apulaiskaupunginjohtajalle että "ei me nyt tehdä tuota kun meidän prioriteeteiss..."

PS ...ja toisaalta vaatisi minulta aika paljon sanoa siihen että tehkää nyt vain kun kerran liputan

tämän "paras argumentti voittakoon" -näkökannan puolesta.

VT Olet ollut tänä talvena ”lumisodan” ”sotapäällikkönä”. Jossain haastattelussa olit sanonut että ainoa tapa välttää kokonaan tällaiset ongelmat olisi rakentaa katto Helsingin päälle. Tämän olisi tietysti voinut sanoa ilman psykologin koulutustakin, mutta lukiessani mietin että mahdoitkohan ajatella että kun meillä ihmisillä on usein epärealistisena toiveena saada asiat ratkaistua kokonaan ja lopullisesti, kattojuttu tuo esiin ongelman ratkaisemattomuuden realiteettia. Puhe lumisodasta on myös aika ovelaa retoriikkaa. Kuinka pitkälle mietit tällaisia asioita ikään kuin psykologina ja psykologiselta kannalta?

PS Tuota katon rakentamista en ehtinyt ajatella miltään kannalta, tulin täryttäneeksi sen CNN-kanavan haastattelussa. Sitä tietysti tarkoitin, että ihminen ei sentään tappiin asti kykene kaikkia luonnonvoimia vielä hallitsemaan.

VT Olet kirjoittanut kirjan politiikan psykologiasta, ja seuraavaksi voisi olla vuorossa johtamisen psykologia.

PS Olen kyllä miettinyt sitä. Ehkä kuitenkin harjoittelen tätä johtamista vielä jonkin aikaa.

VT Jäämme odottelemaan kirjaa, kiitos haastattelusta.